

פרופ' גד יאיר מהמחלקה לסוציולוגיה ואנתרופולוגיה, האוניברסיטה העברית בירושלים על ספרו האחרון והרביעי במספר "צופן הישראלי" – עשרת הדיברות של שנות האלפיים", בראיון על הספר אשר חושף את מרכיביה העמוקים של הזהות הישראלית. הוא מדבר על **טראומות היסטוריות של הגרמנים, הצרפתים, אפילו של האיראנים, וכמובן – שלנו הישראלים**, כטראומות אשר לטענתו מכוננות קודים תרבותיים עמוקים של התנהגות.

פרופ' גד יאיר הוא מרצה במחלקה לסוציולוגיה ואנתרופולוגיה באוניברסיטה העברית בירושלים, לשעבר ראש המחלקה. מחקריו עוסקים בפענוח הקודים התרבותיים המכוננים את ההגות הפילוסופית והחברתית ואת היצירה הספרותית והקולנועית בגרמניה, בצרפת ובארצות הברית. ספרו זה, הרביעי במספר, מציע לראשונה התבוננות עצמית על חיי היומיום בישראל, וחושף את מרכיביה העמוקים של הזהות הישראלית.

את "לוחות הברית" שנושא פרופ' גד יאיר בספר הזה הוא לא קיבל מאלוהים במעמד הר סיני. הוא "קיבל" אותם מעם ישראל, בראשית המאה העשרים ואחת. עשרת הדיברות שלו הם לא ציווי מוסר ודת העומדים בבסיס היהדות, אלא עשרה קווים אופייניים של הישראליות.

* "צופן הישראלי - עשרת הדיברות של שנות האלפיים", מאת גד יאיר. הוצאת כתר, עורך: עמית שהם, 2011. בלוג של גד יאיר: <http://coolcite.com/blog/1227>

בראיון, יאיר מדבר על הכוונה כמו גם התוצאה - לכתוב ספר פופולארי ולא אקדמי. זאת הוא מספר, בהשפעתם של מיכאל גל (לשעבר הבוס שלו בעיריית ירושלים), "התפיסה שלו שאנו משרתי ציבור וצריכים להחזיר לציבור את מה שאנחנו מקבלים – הייתה נר לרגליי"; השפעה שנייה היא של הסוציולוג הצרפתי פייר בורדייה – בעוד כתיבתו של בורדייה מסורבלת ומתוסבכת במכוון, אף שמטרתו היא הנגשת הידע להמונים – במחאה כנגד האריסטוקרטיה, כתיבתו של יאיר היא בבחינת איפכא מסתברא לכתיבתו של בורדייה. יאיר מנסה ל"הראות" לבורדייה, שאפשר לעשות סוציולוגיה ביקורתית, מבלי לגרום לניכור הציבור הרחב אותו רוצה לשרת.

עוד בראיון, מרחיב יאיר את היריעה הטראומטית. הוא טוען, כי לא רק אנחנו הישראלים טראומטיים. יאיר מזכיר את נורברט אליאס – סוציולוג גרמני, אשר טען כי לא ניתן להבין את גרמניה של הרייך השלישי, הנהייה אחר היטלר והפרעות ביהודים ובאחרים באירופה, מבלי להבין את הטראומה הגרמנית - הבושה והרצון להשתקם ברמה הלאומית מכיבוש חוזר ונשנה – חוויה טראומטית היוצרת מוטיבציה אצל הגרמנים להרים ראש ולהפוך למעצמה כל פעם מחדש.

על פי נורברט אליאס, צריך להיות ספקנים לגבי יציאה לדרך חדשה. תמיד חשוב לחפש את רוחות הרפאים של העבר. ספרו של יאיר "צופן הישראלי" עוסק ברוחות הרפאים שלנו.

בימים אלה, הוא כותב מאמר עם סוציולוג איראני על רוחות הרפאים "שלנו" ו"שלהם" – מסתבר שהאיראנים רדופים, בדיוק כמו הגרמנים. גם להם חוויה חוזרת ונשנית של תבוסה. פרויקט הגרעין האיראני הוא ניסיון לשקם את הזהות הפגומה, תחושת התבוסה של המעמד הבינוני, ולכן יש שיתוף פעולה של העם עם אחמדינז'אד. הוא מבטיח להם תחושת גאולה מבושה, בדיוק כמו שהיטלר הבטיח גאולה מתחושת התבוסה... לאיראנים יש רוחות רפאים שבכלל לא קשורות למדינת ישראל אנחנו לא סיבת הטראומה של האיראנים, אם כבר – הסיבה היא האמריקאים, המערב, והעולם הערבי", כך יאיר בראיון.

עוד בנוגע ליחסיו עם איראן, טוען יאיר בראיון, ש"אנחנו לא מביאים את רוחות הרפאים אל השולחן המו"מ ואת הטראומה אל הגלוי, ולכן שני הצדדים נכנסו למעין סחרור, שכרוך בטראומות – אנחנו פוחדים שאם תהיה להם פצצה – אז שואה שנייה תתרחש עלינו, לכן אנחנו מאיימים עליהם במתקפה. אצלם האיום מעורר את הטראומה שמישהו יבוא שוב ויכבוש אותם, אז הם מעצימים יותר את פרויקט הגרעין – מלכוד 22 של שתי זהויות טראומטיות".

הפתרון לדידו – סוציאליזציה של התרבות (מה שמנסה לעשות גם הספר "צופן הישראלי"), שבאמצעותה ננסה להבין את המניעים הטראומטיים ובדרך זו להיחלץ אולי מהסבך. לא רק פיתוח ומחקר של תיאוריה סוציולוגית על טראומה ותרבות, אלא גם מעורבות ממשית בהליך השלום.

בנושא אחר הוא טוען ש "הפרויקט הציוני בעיני העולם החרדי הוא שגוי, והשואה היא ההוכחה לכישלון הציונות. "אנחנו האסון שלהם". הם רואים בציונות התערבות במעשה שמיים, הציונות מחליפה את אלוהים, לוקחת את גורלה בידיה. החרדים רואים בציונות חתירה נגד מעמדו של אלוהים, ולכן העמידה שלהם מהמאה ה-19 מול התנועה הציונית, נובעת מראייתם את הציונות כעוד ניסיון אקוויולנטי לניסיון של היטלר להשמיד את היהדות. ולכן אם לא נבין שאנחנו הטראומה שלהם, בדיוק כמו שהישראליות היא הטראומה של הפלסטינים, יהיה לנו קשה לטפל בטראומות של שני הצדדים".

פרופ' יאיר מצביע על "מערכת החינוך הישראליות כמפולגת לשלוש טראומות – שלוש מערכות חינוך נפרדות – ערבית, חרדית-דתית, וישראלית (יהודית-ציונית), ומדבר על הכוח שיש למערכת החינוך ולתפקידה בשימור והנצחת הטראומות האלה, המותרות אותנו עם מפוצל לשלושה חלקים".

על המחאה החברתית, שבקיץ הנוכחי עלתה מדרגה, אומר יאיר כי "משה סילמן אשר הצית עצמו למוות, היה יכול להוביל שינוי, אך לא במערכת הישראלית, כי כאן מספיק צל של פיגוע או דיבורים על תקיפה באיראן כדי שהישראלים יסתדרו בשורות ובשלשות, ייטלו נשק ומסכת אב"כ, ומיד יהיו מוכנים לשלם 6.40 ₪ על לחם.."

הוא לא מצליח להיות אופטימי ברמה המדעית באשר למצב המלחמות בעולם או באשר לסיכוי לשלום, הוא "תרבותיסט"-מאמין בהשפעת התרבות על האדם, ומודה, כי על אף הידיעה ה"מדעית", הוא לא מאבד את התקווה. כי ברמה התיאולוגית האישית – הוא מצפה שיהיה טוב. פרופ' יאיר חושף עצמו, כמו כל יתר הישראלים כ"שרוט", "פוסט-טראומתי", ומגלה מה הדבר הכי ישראלי בעיניו.

[האינו לראיון של פרופ' גד יאיר עם שני מנדל מאסטרנטית במחלקה לסוציולוגיה, האוניברסיטה העברית בירושלים.](#)